Examen VWO

2022

tijdvak 3
donderdag 7 juli
13.30 - 16.30 uur

oud programma **geschiedenis**

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 70 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Door de tijd heen

De volgende gebeurtenissen, die te maken hebben met de verwoesting van steden, staan in willekeurige volgorde:

1 Colonia, de hoofdstad van de Romeinse provincie Germania Secunda, werd verwoest door Germanen.
2 De Griekse dichter Homerus beweerde dat de stad Troje verwoest werd door een leger dat onder leiding stond van Agamemnon, de koning van de Griekse stadsstaat Mycene.
3 De stad Geyne, waarvan de verdediging verzwakt was door financieel wanbeleid van de bisschop van Utrecht, werd verwoest toen de graaf van Holland het Sticht Utrecht veroverde.
4 Legers die de islam verspreidden in Noord-Afrika verwoestten de stad Leptis Magna, waarna de ruïnes verdwenen onder het woestijnzand.
5 Op bevel van keizer Karel V werd de stad Terwaan volledig afgebrand, de wegen erheen opgebroken en de velden eromheen met zout doorploegd.
6 Spaanse legers brandden de stad Coevorden tot de grond af omdat de stad zich aan de kant van de Nederlandse opstandelingen had geschaard.

2p **1** Zet deze gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

In de Griekse stadstaat Gortyn was adoptie geregeld via de wet. Een burger mocht zelf bepalen wie hij wilde adopteren, waarbij het veelal om jonge volwassen mannen ging.
Twee gegevens over de artikelen over adoptie in de wet van Gortyn:

1 In de wet stond dat een burger verplicht was een voorgenomen adoptie op de agora (de marktplaats) aan te kondigen tijdens de volksvergadering.
2 Deze wet werd op de muur bij de agora als inscriptie aangebracht.

2p **2** Geef voor elk van beide gegevens apart aan waardoor dit de politieke stabiliteit van de stadsstaat beschermde.

Gebruik bron 1.
Keizer Claudius ondervindt tijdens zijn regeringsperiode veel tegenstand van Romeinse senatoren.

3p **3** Toon aan dat Claudius met deze speech:
– suggereert dat hij de bloei van het Romeinse Rijk wil bevorderen, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en tegelijkertijd
– zijn eigen politieke positie wil verstevigen.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

De middeleeuwen

In 795 bepaalde de Frankische koning Karel de Grote (747-814) dat op de koninklijke domeinen in zijn rijk ambachtslieden aanwezig moesten zijn, zoals smeden, schildenmakers, schoenmakers, leerlooiers, timmerlui, vissers, bakkers, en mensen die bier, cider en perenwijn konden bereiden.
Je concludeert dat deze bepaling het mogelijk maakte dat Karel de Grote en zijn hofhouding bij elk domein in zijn rijk kon verblijven.

4p **4** Ondersteun deze bewering door uit te leggen:
- waardoor de economische verandering na de val van het West-Romeinse Rijk deze bepaling noodzakelijk maakte, en
- met een politiek argument dat Karel de Grote als vorst in die tijd voortdurend moest rondreizen.

In 1339 sloten de hertog van Brabant en de graaf van Vlaanderen het Eeuwigdurend Verbond, een verdrag met veertien Brabantse en Vlaamse steden. Hierin werd onder andere vastgelegd dat:
1 er een gemeenschappelijke munt kwam en een commissie die erop toezag dat de waarde van de munt constant bleef. De steden leverden zes vertegenwoordigers, de landsheren ieder twee.
2 er een speciale rechtbank kwam om onderlinge conflicten op te lossen. De zes grootste steden leverden elk één vertegenwoordiger, de landsheren ieder twee.

2p **5** Beredeneer welke politieke ontwikkeling in de late middeleeuwen je kunt aantonen met van dit verdrag, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect.

Vroegmoderne tijd

Het Eeuwigdurend Verbond uit 1339 (zie vraag 5) werd vanaf 1576 verschillende keren gedrukt in de Noordelijke Nederlanden.

2p **6** Geef een politieke verklaring voor deze hernieuwde belangstelling.

In 1517 werd aan de Universiteit van Leuven het *Collegium Trilingue* (Drietalencollege) opgericht. Aan dit *Collegium Trilingue* werden in gratis en vrij toegankelijke lessen drie talen (Hebreeuws, Grieks en Latijn) onderwezen waarmee teksten van de Bijbel konden worden gelezen.
De oprichting van het *Collegium Trilingue* past bij de vroegmoderne tijd.

3p **7** Toon dit aan door:
- aan te geven waardoor dit college kon bijdragen aan de reformatie, en
- twee andere kenmerkende aspecten uit de zestiende eeuw te noemen waarmee je de oprichting van het *Collegium Trilingue* kunt verklaren.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Een gegeven:
Lakenkoopman Evert Thijsz zei tijdens een gesprek in Amsterdam onder andere dat Willem van Oranje het recht had zich Hollandse steden toe te eigenen en dat de Beeldenstorm 'Gods wil' was geweest. Na dit gesprek werd Evert opgepakt en in opdracht van het Amsterdamse stadsbestuur veroordeeld tot een boete van 300 gulden en een verbanning uit de stad voor drie jaar.
Je concludeert dat de veroordeling van Thijsz moet hebben plaatsgevonden **voor** de Alteratie van Amsterdam.

2p **8** Leg deze conclusie uit.

Gebruik bron 2.
Er worden door historici verschillende jaartallen genoemd voor de vervaardiging van deze prent, maar een aantal denkt dat de prent is gemaakt na 1579.

3p **9** Ondersteun de interpretatie dat de prent na 1579 is gemaakt door:
- aan te geven welke politieke verandering in 1579 plaatsvindt in de Nederlanden, en
- uit te leggen welke boodschap met deze prent wordt verspreid, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 3.
Enkele Nederlandse gewesten bieden Leicester aan om landvoogd te worden namens de Engelse koningin. Leicester gaat in op het aanbod, maar Elisabeth I keurt dit af en eist dat hij de functie weer neerlegt.

4p **10** Licht de gebeurtenissen in de winter 1585-1586 toe door:
- zonder bron aan te geven welk politiek probleem de gewesten met het aanbod aan Leicester wilden oplossen, en
- uit te leggen dat je de beschrijving van Leicester van de reacties op zijn bezoek minder betrouwbaar vindt vanwege zijn positie, en
- zonder bron met een politieke reden de afwijzing van Elisabeth I te verklaren.

Gebruik bron 4.
Dit schilderij is in 1967 opgenomen in een Franse tentoonstelling over *La vie en Hollande au XVIIème siècle* (het leven in Holland in de zeventiende eeuw), omdat de samenstellers van de tentoonstelling vinden dat een schilderij van een straattafereel goed past bij de culturele bloei van de Republiek in de zeventiende eeuw.

2p **11** Leg uit welke redenering de tentoonstellingsmakers hebben gevolgd.

Gebruik bron 5.
Marat ondersteunt met dit artikel de verandering in de staatsrechtelijke positie van de koning die zich in Frankrijk voltrekt na 1789.

2p **12** Leg uit welke verandering dit is.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 6.
Je concludeert dat Paul François Roos met de vergelijking in zijn gedicht een eenzijdig beeld weergeeft van slavernij.

3p **13** Ondersteun deze conclusie door:
- uit te leggen welk eenzijdig beeld Roos weergeeft van slavernij, en
- aan te geven welk verlicht argument abolitionisten tegen de vergelijking van Roos zullen inbrengen.

Moderne tijd

In 1826 besloot koning Willem I dat er een 'Algemene Geschiedenis der Nederlanden' geschreven moest worden die betrekking had op alle delen van zijn koninkrijk.

3p **14** Licht het besluit van Willem I toe door:
- uit te leggen welk politiek doel Willem I wilde bereiken met het laten schrijven van 'De Algemene Geschiedenis der Nederlanden', en
- met een gebeurtenis uit 1830 aan te tonen dat Willem I zijn doel niet bereikte.

In 1847 publiceerde de Franse historicus Jules Michelet het eerste deel van een zevendelige reeks over het verloop van de Franse Revolutie. Drie uitgangspunten hierin waren:
1 Michelet wilde het gebruik van 'mondelinge geschiedenis' bevorderen: het interviewen van mensen om meer te weten te komen over hun leven en de gebeurtenissen die zij meegemaakt hadden.
2 Michelet benadrukte dat geschiedenis zich vooral zou moeten richten op het volk en niet alleen op de leiders of zijn instellingen.
3 Michelet vond dat het de taak van een historicus was om de geschiedenis zo te beschrijven dat het tot de verbeelding van de lezer sprak.

Deze uitgangspunten van Michelet maken de betrouwbaarheid van zijn reeks als bron voor de geschiedenis van de Franse Revolutie zowel groter als kleiner.

2p **15** Toon dit aan door:
- voor een uitgangspunt duidelijk te maken dat dit de betrouwbaarheid van zijn reeks vergroot, en
- voor een ander uitgangspunt duidelijk te maken dat dit de betrouwbaarheid van zijn reeks verkleint.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 7.
Volgens historici is de *Naval Defence Bill* een reactie op zowel de buitenlandse politiek van Bismarck als de bestaande rivaliteit tussen Europese grootmachten.

3p **16** Ondersteun deze visie door:
- met de bron uit te leggen dat de buitenlandse politiek van Bismarck bijdraagt aan de *Naval Defence Bill,* en
- zonder bron aan te geven op welke bestaande rivaliteit tussen Europese grootmachten de *Naval Defence Bill* een reactie is.

Gebruik bron 8.
Lord Curzon verdedigt het Britse modern imperialisme.

3p **17** Licht dit toe door:
- met telkens een verschillend fragment aan te tonen dat Lord Curzon het Britse modern imperialisme ondersteunt met een politiek-maatschappelijk **en** met een ethisch argument, en
- daarna met een kenmerkend aspect uit de eerste helft van de twintigste eeuw te verklaren dat Lord Curzon het Britse modern imperialisme verdedigt.

Let op: je mag elk fragment maar één keer gebruiken.

De volgende zes gebeurtenissen uit het leven van de Duitse generaal Heinz Wilhelm Guderian (1888-1954) staan in willekeurige volgorde:
1 Adolf Hitler, de net aangestelde rijkskanselier van Duitsland, was onder de indruk van de voorstellen van Guderian voor het ontwikkelen van een pantserdivisie.
2 Guderian bevond zich in Berlijn op het moment dat de voorlopige regering in Duitsland de republiek uitriep.
3 Guderian viel met een Duitse pantserdivisie Polen binnen.
4 Guderian waarschuwde Hitler dat door het bevel legereenheden te verplaatsen, de laatste buffer tussen Berlijn en de Russische troepen verdwenen zou zijn.
5 Na de slag bij Stalingrad werd Guderian aangesteld als inspecteur van de pantsertroepen voor het geplande zomeroffensief aan het Oostfront.
6 Tijdens de slag bij de Marne vocht Guderian mee aan het front.

2p **18** Zet deze gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 9.
Tegenstanders van de Republiek van Weimar gebruiken vaak toespraken van de Duitse regering in hun propagandacampagnes tegen de Republiek. Deze toespraak gebruiken ze echter nooit.

2p **19** Leg uit welk kritiekpunt van de tegenstanders van de Republiek van Weimar met deze toespraak kan worden weerlegd.

Gebruik de fragmenten uit bron 10.
Hieronder staan zes gebeurtenissen uit de geschiedenis van Duitsland 1930-1939 in chronologische volgorde:

a verkiezingszege van de NSDAP na de Beurskrach
b benoeming van Hitler tot rijkskanselier
c de Rijksdagbrand
d aanname van de Machtigingswet
e instelling van de Rijkscultuurkamer
f conferentie van München

De fragmenten uit het dagboek van Bella Fromm passen bij deze gebeurtenissen.

2p **20** Zet bij elk fragment de juiste gebeurtenis. Noteer alleen de nummers en de daarbij passende letters.
Let op: er blijft één gebeurtenis over.

Op 14 november 1935 vaardigde de Duitse regering een decreet uit dat onderscheid maakte tussen Joden en *Mischlinge* (Duitsers met één of twee Joodse grootouders). Om vast te stellen of iemands grootouders 'volbloed' Joods waren, raadpleegden 'familieonderzoekers' de registers van synagogen, die daarin de namen hadden opgenomen van de gelovigen.

3p **21** Licht deze aanpak toe door:
– uit te leggen dat het maken van onderscheid tussen Joden en *Mischlinge* van belang werd door het invoeren van de Neurenberger wetten, en
– aan te geven bij welk uitgangspunt van de nationaalsocialistische ideologie de aanpak om het onderzoek te baseren op de namen van gelovigen in de registers van synagogen, **niet** paste.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 11.
Stel: je wilt een boek schrijven over het proces van dekolonisatie in Nederlands-Indië na de Tweede Wereldoorlog.
Je hebt twee hoofdstukken:
1 De oorzaken van het dekolonisatieproces in Nederlands-Indië
2 De houding van Nederlanders tegenover het streven naar dekolonisatie in Nederlands-Indië

2p **22** Leg uit voor welk hoofdstuk het dagboekfragment de meest bruikbare informatie bevat.

In 1950 gaf president Truman een veto af op de *McCarran International Security Act*, een wet die Amerikaanse communistische organisaties verplichtte om zich te registreren. Het Congres van de Verenigde Staten hief dit veto op, waarna de wet werd ingevoerd.

3p **23** Licht het opheffen van het veto door het Congres toe door:
– aan te geven dat het Congres hiermee de politiek van senator McCarthy steunde, en
– uit te leggen dat het uitroepen van de Volksrepubliek China door Mao Zedong in 1949 bijdroeg aan het politieke klimaat waardoor McCarthy zijn invloed in het Congres kon vergroten.

Gebruik bron 12.
Nixon spreekt over zijn twijfel of de Amerikanen moeten ingrijpen in buitenlandse conflicten zoals in Burundi. Hij verwijst hierbij naar de binnenlands-politieke verhoudingen in de Verenigde Staten en naar de vooroorlogse geschiedenis van Europa.

3p **24** Licht dit toe door:
– uit te leggen dat de binnenlands-politieke verhoudingen voor Nixon een reden vormen om **niet** in te grijpen, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
– aan te geven aan welke historische gebeurtenis Nixon een argument ontleent dat de Verenigde Staten **wel** moeten ingrijpen in buitenlandse conflicten zoals in Burundi.

Gebruik bron 13.
De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie sluiten in mei 1971 een deelakkoord waarin wordt afgesproken om het aantal raketten voor defensief gebruik te verminderen. Het akkoord gaat niet over raketten voor offensief gebruik.
Lurie geeft in deze prent een mening weer over dit akkoord.

3p **25** Licht deze mening toe door:
– aan te tonen dat Lurie de Salt-gesprekken noodzakelijk acht, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
– te beredeneren welke kritiek Lurie weergeeft op het akkoord van mei 1971.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Gebruik bron 14.
Dit advies is alleen bedoeld voor Gorbatsjov en wordt tot het einde van de Koude Oorlog geheimgehouden.

3p **26** Geef hiervoor een verklaring door:
- aan te geven welke waarschuwing Shakhnazarov geeft over de toekomst van het Oostblok, en
- aan te geven bij welk buitenlands-politiek beleid van Gorbatsjov dit advies aansluit, en
- een binnenlands politieke reden te geven voor het geheimhouden van dit advies.

Een anekdote:
De ANWB (een Nederlandse organisatie voor verkeer en toerisme) bood in maart 1985 in hun tijdschrift *Kampioen* een cursus Frans aan, met lessen over onder andere: het verkeer (onderweg, de autoroute, benzine tanken); de camping; het hotel; boodschappen doen; het restaurant; bezoek aan musea.
De ANWB speelde in op een groeiende behoefte aan dit soort taalcursussen in Nederland.

2p **27** Leg uit waardoor er in Nederland steeds meer behoefte ontstond aan taalcursussen zoals deze, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect.

Bronvermelding
Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.